

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

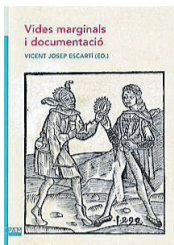

VICENT JOSEP ESCARTÍ (ED.)

Vides marginals i documentació

Editorial:

Publicacions de
l'Abadia de
Montserrat
Barcelona, 2021
Pàgines 219
Antropologia

Com indica el professor Escartí en el pròleg, si es vol conèixer millor la societat antiga no podem atendre només les biografies dels grans personatges del passat, sovint edulcorades i mitificades, sinó prestar atenció als casos conflictius que han sofrit persones corrents, ben testimoniats en la documentació administrativa i processal. És un mètode d'antropologia social relativament nou, ja que anys enrere no solien tindre's en compte les pertorbacions i trasbalsos que, per un motiu o altre, afectaven el comú de la gent.

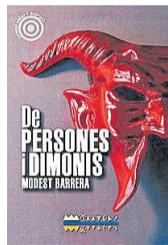
Per eixe motiu, Escartí ha reunit en este volum els casos singulars ocorreguts en la nostra societat pretèrita que han estat estudiats per especialistes de diverses universitats, un dels quals succeït en terres castellonenques l'any 1488, els sacrilegis i traïcions d'un nucli criptojuu de Sogorb (per Jacob Mompó). Altres investigacions es fixen en el sotmetiment social de la dona en els segles XV i XVI (per Vicent Baydal), o en el cas de Magdalena Blasco ocorregut a Quatretonda el 1609, la qual negava l'existència del més enllà cristià (per Abel Soler). En definitiva, biografies de desventurats i miserables que van ser objecte de repressió pel poder, reviscudes a través dels documents coetanis. JP

MODEST BARRERA

De persones i dimonis

Editorial:

Edicions del Bullent
València, 2020
Pàgines 204
Novel·la

Explicar, no el que va succeir en un pasat més o menys remot, sinó el que podia haver succeït en un moment històric determinat: així definia Umberto Eco la novel·la històrica, i això és, amb molts més que menys, la novel·la *De persones i dimonis* del professor i investigador borrianenc Modest Barrera.

Estem davant l'obra prima d'un historiador que, després d'una considerable obra investigadora i acadèmica, ha decidit endinsar-se en el territori de la ficció literària per a parlar-nos d'una mena d'història i d'un temps que li són més que coneguts: una microhistòria que es desenvolupa entre final de 1935 i 1936 i la primera postguerra en una xicoteta població pròxima a València. En conjunt, l'argument d'aquest aconseguit relat té una certa aroma a novel·la de tesi que dona pas a un cert naturalisme: en efecte, en *De persones i dimonis* es narra el conflicte amorós —que en el fons ho és social i polític— entre els pretendents de Maria, la filla d'una humil família en un context caciquil i molt masclista on tindre una filla tan atractiva podia ser un motiu de salvació o una condemna. Aquests pretendents repre-

senten les principals opcions ideològiques de l'Espanya del moment —socialisme, conservadorisme i feixisme—. El pols que oberta o soterradament mantenen tots contra tots adquireix a poc a poc la dimensió de metàfora col·lectiva de regust galdosià: tant Maria com els qui la cortegen són personatges que superen de llarg la dimensió individual, la història que protagonitzen és la de tot un país dominat per una dinàmica embogida en la qual la guerra no va ser, ni molt menys, el punt final.

Dividida en dues parts —abans i després de la Guerra Civil— és el discurs del narrador l'element que va cobrant més i més importància pàgina a pàgina passant d'una perspectiva socialitzada a un altre molt més focalitzada, de la crònica a la confessió autobiogràfica. D'aqueixa manera, algú que a penes arriba a ser un personatge secundari en la primera part acaba convertint-se en coprotagonista en la segona. Un narrador, en definitiva, amb una identitat inquietant al principi de la novel·la que acaba el seu discurs amb una altra, més humana i encara més pertorbadora després d'anys de «simulació i teatre permanents».

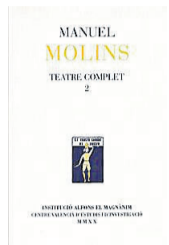
Siguen quals siguin les dosis de ficció i de realitat històrica amb les quals l'autor construeix l'obra, en ella destaca el rigor i la netedat amb què se'ns refereix una història de poder i de sotmetiments, de degradació i pèrdua d'ideals, d'embrutiments i supervivències; una maldat que aconsegueix a tots i a tot, fins i tot a qui es diu immune a ella. *De persones i dimonis* és un llibre escrit des del domini i l'autoexigència, sense parany ni cartó, sense recursos fàcils ni pareneries tècniques innecessàries, escrita per un autor compromès molt més amb l'ésser humà que amb els interessos particulars transvestits d'ideologies. JMSR

MANUEL MOLINS

Teatre complet 2

Editorial:

Institució Alfons el
Magnànim - CVEI
València, 2020
Pàgines 1277
Teatre

Es tracta del segon volum del teatre complet d'este extraordinari dramaturg valencià, que trobem reunit gràcies a la magnífica edició de la Institució Alfons el Magnànim. L'autor ha reunit ací quaranta-tres obres, agrupades per orde cronològic en quatre seccions, titulades Trilogia d'exilis (3), Mirades sobre Shakespeare (4), Llums i ombres valencianes (13) i Peces curtes (23). En falta alguna més, com *Poder i santedat* (2020), però ignore si encara se'n podrà aplegar un tercer volum. M'ha complagut l'edició, perquè he trobat el text d'algunes peces que he vist representades i perquè he pogut rellegir-ne alguna, com *València*, *Hollywood*, *Iturbi*, que fins i tot vaig tindre ocasió de prologar. Amb motiu d'eixa obra, amb Joan Garí vam visitar La Cotorra, la finca borrianenca del pianista valencià, on es conservava un testimoni de les seues mans.

Tenim fins i tot *L'Acadèmia dels prodigis* (redacció acabada el gener de 2019), escrita per encàrrec de l'AVL amb motiu de la celebració de l'Any Sant Vicent Ferrer, i encara no representada. I, en fi, un conjunt de peces curtes que, personalment, em recorden les obres concises de Harold Pinter, en les quals Molins planteja situacions especials. Enhorabona. JP

destaquem...

El necessari ressorgir de l'obra de María Luisa Bombal

El necessari revisionisme històric que s'està produint en els últims anys amb major afany, sobretot quant al moviment per la igualtat de gènere es refereix, està permetent que molts de nosaltres redescobrim figures que, per desgràcia, van caure en un oblit forçat, fruit del sistema patriarcal que encara avui impera en la societat contemporània. Encara sort que es produeixen canvis, que aquestes veus que es van fer callar un dia tornen a pronunciar-se ara, que les seues vides i les seues obres ressorgeixen, i a més amb gran força.

Aquesta *introito* ve donada perquè si els dic que em nomenin els autors de l'anomenat boom llatinoamericà segur que no citarien a **María Luisa Bombal**, tret que siguin estudiosos i/o acadèmics. Jo confesso que tampoc l'hauria citat, perquè durant massa temps dones com ella van quedar invisibilitzades pel mer fet de ser dones. A temps estem de revertir aquesta situació que és, en realitat, una injustícia, perquè

al cap i a la fi, el que ha d'imperar sempre, és la qualitat literària, l'honestedat d'una obra que ara podem llegir en un mateix volum i que ha editat **Seix Barral** amb portada i il·lustracions de l'artista i escriptora vila-realenca **Paula Bonet**, molt lligada a Xile, país natal de Bombal.

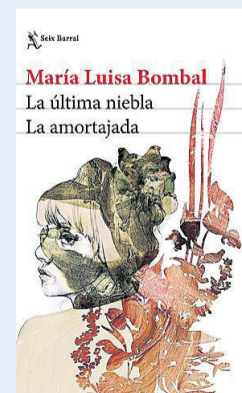
Admirada per **Borges**, qui signa precisament una espècie de prefaci lloant la seua novel·la curta *La amortajada*, per **Carlos Fuentes** i també per **Gabriel García Márquez**, l'autora xilena és per a molts la «mare» de l'anomenat Realisme Màgic. Així mateix, se sap també que va ser una gran influència per a **Juan Rulfo**, la qual cosa demostra que, malgrat la seua escassa obra narrativa, el seu poder evocador, la seua imaginació i el seu lirisme era i és extraordinari.

En el present exemplar, es recull tota la seua producció literària: les novel·les curtes *La última niebla* i la ja esmentada *La amortajada*, i els relats «El árbol», «Trenzas», «Lo secreto»,

«Las islas nuevas» i «La historia de María Griselda». Després de la lectura de tots ells, haig de reconèixer que trobo molt més suggeridores els seus relats, concretament «El árbol», on un llegeix fragments exquisits com el que segueix: «Pot ser que la veritable felicitat estigui en la convicció que s'ha perdut irremediablement la felicitat. Llavors comencem a moure'ns per la vida sense esperances ni pors, capaços de gaudir per fi tots els petits gaudis, que són els més perdurables».

Són aquestes línies, aquests pensaments, els que un assaboreix intuït, a més, que es troba davant la prosa d'algú capaç d'establir aquesta intimitat única entre l'ésser humà i, com assenyala Bombal esmentant a **Balzac**, «el profund misteri de la terra». Dit d'una altra manera, María Luisa Bombal explora un univers ocult i personal, profund, revelant al seu torn la força del desig, la capacitat de sofriment, i tot això entremesclant la fantasia amb el real, idealitzant el terrenal, confonent els ensomnis febrils del qual desitja ser estimat amb els enigmes de la psique humana. Així, l'escriptura de l'autora xilena es revela com una espècie de metàfora sobre els riscos que corren les dones, superant cadascuna de les barreres de la vida. ERIC GRAS

MARÍA LUISA BOMBAL

La última niebla
La amortajada

Il·lustracions: Paula Bonet

Editorial: **Seix Barral**
Barcelona, 2021
Pàgines 240
Narrativa